

Introductiedag “Dekoloniseer je gemeente”: hand-out bij workshop

12 december 2019, GC De Kriekelaar, 1030 Schaarbeek

1 Inleiding

Onze koloniale geschiedenis beïnvloedt tot op de dag van vandaag onze maatschappij. In bibliotheken, scholen, tradities en de openbare ruimte van steden en gemeenten zijn koloniale denkbeelden en verwijzingen aanwezig die historisch gegroeide, maar discriminerende machtsverhoudingen in stand houden.

Het **leertraject ‘Dekoloniseer je gemeente’** geeft inzicht in het complexe concept ‘dekolonisering’ en reikt vervolgens concrete voorstellen aan om die blinde vlek te doorbreken en aan te pakken vanuit de lokale realiteit. Dit leertraject bestaat uit een introductiedag (12 december 2019) en een aantal thematische vervolgsessies (2020).

Tijdens deze **introductiedag** gaf **LaboVZW** inzicht in het begrip ‘dekolonisering’ anno 2019 en waarom steden en gemeenten hier op moeten inzetten. Samen verkenden we lokale beleidsdomeinen waar dekolonisering relevant is en bepalen we prioritaire actiedomeinen waarrond in de thematische vervolgsessies gewerkt zal worden.

2 Werkdefinitie dekolonisering

Wie naar aanleiding van het actuele debat rond dekolonisering een woordenboek bij de hand neemt, is er aan voor de moeite. De meeste woordenboeken beperken hun definitie nog tot de oude, enge invulling van dekolonisering als “het verkrijgen van de onafhankelijkheid van landen in Afrika en Azië na de tweede wereldoorlog.” Vandaag verschijnen heel wat teksten rond het thema dekolonisering, maar terwijl de term een echt buzz word geworden is, blijft een goede definitie vaak uit.

Om die reden hebben we zelf een uitgebreide werkdefinitie ontwikkeld die we gebruiken om de inzet van het huidige, brede debat rond dekolonisering te duiden.

WERKDEFINITIE LABO vzw: Dekolonisering in de 21ste eeuw gaat over...

- a. het verschuiven van het perspectief (Europa is niet langer het centrum van de wereld)
- b. een proces van bewustwording (waarbij we de ‘witte bril’ herkennen en leren hoe die af te zetten, waarbij er een groeiende aandacht is voor mechanismen van ‘onderdrukking’ en - de keerzijde van de medaille - ‘privilege’)

- c. het hertekenen van de machtsverhoudingen (streven naar gelijkwaardigheid tussen Noord en Zuid, maar ook BINNEN Noord en Zuid: welke stemmen worden gehoord, representatie, kansen, toegang tot...)
- d. het herlezen/herschrijven van de geschiedenis (ons collectieve geheugen) + aandacht voor hoe de geschiedenis zichtbaar is (onderwijs, publieke ruimte...)
- e. het bestrijden van racistische discriminatie vandaag die haar wortels heeft in die geschiedenis
- f. het herstellen van aangerichte (historische) schade en vermijden van nieuwe vormen van koloniaal geweld

Hierbij aansluitend ook onze basisdefinitie van racisme:

⇒ *racisme = vooroordeel (op basis van verschillende huidskleur) + macht*

Deze definitie kan eenvoudig worden aangepast om andere vormen van onderdrukking te analyseren. Bijvoorbeeld: seksisme = vooroordeel (op basis van verschil in gender) + macht.

Het element 'macht' is cruciaal, omdat racisme niet zozeer gaat om een attitude (hoewel die natuurlijk steeds mee aan de basis ligt), maar om de macht om eventuele vooroordelen uit te buiten. De Amerikaanse zwarte activist Stokely Carmichael vatte het als volgt treffend samen: "Als een witte persoon me wil lynchen, dan is dat zijn probleem. Maar als hij ook de macht heeft om mij te lynchen, dan wordt het mijn probleem."

We onderzoeken racisme op meerdere niveaus: structureel (systemisch), cultureel (denk aan onderwijs, media,...), interpersoonlijk en geïnternaliseerd (zelfbeeld van superioriteit of minderwaardigheid). Hoewel de focus in berichtgeving over racisme vaak op het interpersoonlijke niveau ligt (lees: racistische uitingen of daden van individuen ten aanzien van andere individuen), leggen wij de focus op het structurele niveau. Anders blijven oplossingen te vaak beperkt tot symptoombestrijding. Daarom leggen we in onze werkdefinitie voor dekolonisering ook de nadruk op het aspect macht.

Tijdens de workshop werd in groepjes nagedacht over de betekenis van 'dekolonisering' anno 2019 op basis van een aantal citaten:

- *"Our struggle is also a struggle from memory against forgetting"* (bell hooks)
Vertaling: "Onze strijd is ook een strijd van de herinnering tegen het vergeten." (bell hooks)
- *"There's really no such thing as the 'voiceless'. There are only the deliberately silenced, or the preferably unheard."* (Arundhati Roy)
Vertaling: "Er bestaat niet zoiets als 'zij die geen stem hebben'. Er bestaan enkel zij die bewust stilgezwegen worden of zij die bij voorkeur niet gehoord worden."
- *"For we have, built into all of us, old blueprints of expectation and response, old structures of oppression, and these must be altered at the same time as we alter the living conditions which are a result of those structures. For the master's tools will*

never dismantle the master's house. As Paulo Freire shows so well in The Pedagogy of the Oppressed, the true focus of revolutionary change is never merely the oppressive situations which we seek to escape, but that piece of the oppressor which is planted deep within each of us, and which knows only the oppressors' tactics, the oppressors' relationships." (Audre Lorde, Sister Outsider)

Vertaling: "Want we dragen allemaal oude blauwdrukken met verwachtingen en reacties in ons, net als oude structuren van onderdrukking. Deze moeten veranderd worden in dezelfde beweging waarin we de levensomstandigheden die uit die structuren voortkomen aanpassen. Want het gereedschap van de meester, zal nooit het huis van de meester ontmantelen. Zoals Paulo Freire zo goed aantoont in zijn Pedagogie van de Onderdrukten, moeten de echte focus van revolutionaire verandering nooit beperkt worden tot de situaties van onderdrukking waaraan we willen ontsnappen, maar het gaat even goed over dat stukje van de onderdrukker dat diep in ons verscholen ligt en enkel de tactieken en relaties van de onderdrukker kent." (Audre Lorde, Sister Outsider)

3 Verkenning prioritaire actiedomeinen

Aan de hand van de methodiek van de 'probleemboom' verkende we in groepjes prioritaire actiedomeinen van dekolonisering voor lokale besturen. Tegelijkertijd werd nagedacht over:

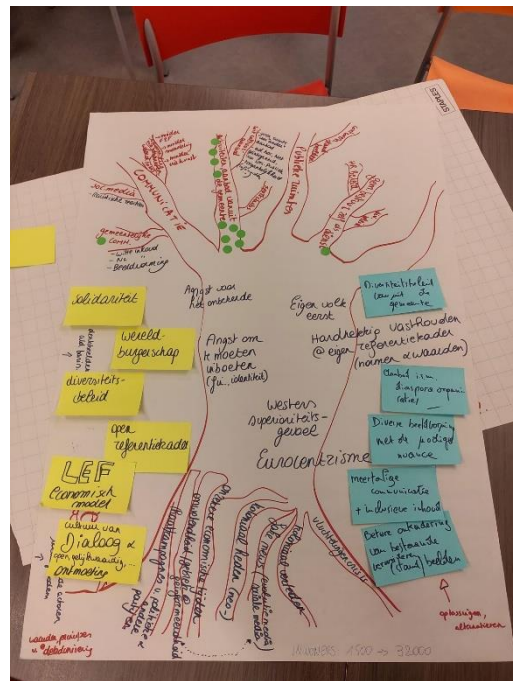
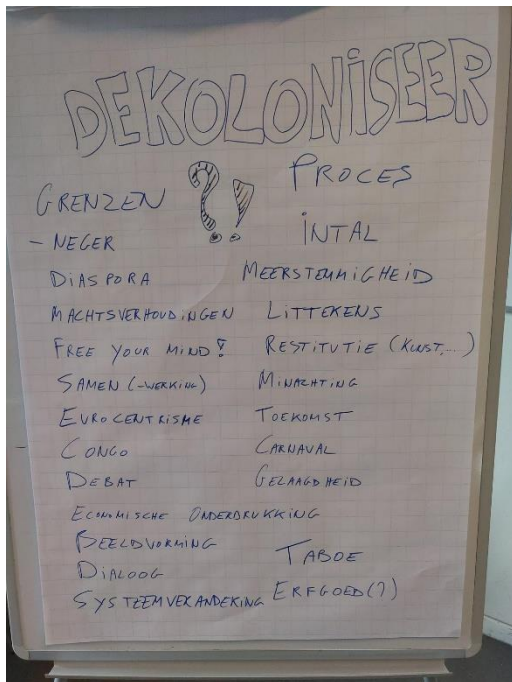
- symptomen en gevolgen van structureel racisme en koloniaal denken (takken)
- de ideeën, denkbeelden en overtuigingen die aan de basis liggen van deze gevolgen (stam)
- de instituties en instellingen die deze ideeën verspreiden en in stand houden (wortels)
- de waarden waar je als lokaal bestuur op wil inzetten (vruchten)
- concrete oplossingen en strategieën (bladeren)

De meest prominente actiedomeinen die uit deze oefening naar voor kwamen waren:

- Internationale samenwerking/lokaal mondiaal beleid
- Onderwijs
- Openbare ruimte
- Cultuur

Daarnaast kwamen ook de overkoepelende aspecten 'beeldvorming' en 'draagvlak/omgaan met weerstand' naar voor als belangrijke actieterreinen.

Tot slot hadden we het tijdens de workshop ook nog over de *The Overton Window of Political Possibility*, waarbij we ons de vraag stelden wat voor initiatieven (en welke groepen) op welk moment mee voor bijkomend draagvlak voor een verhaal van dekolonisering kunnen zorgen. Een beknopte duiding van wat die 'overton window' is, kan je hier terug vinden: <https://www.mackinac.org/OvertonWindow>

Guiding illustrations:

- Linksboven: woord associatie van deelnemers bij “dekolonisering” (bij aanvang workshop). Rechtsboven: voorbeeld van een probleemboom waarbij we de oorzaken, symptomen, domeinen en mogelijke oplossingen voor vragen over kolonialisme en racisme in kaart brachten.
- Linksonder: sfeerbeeld workshop.
- Rechtsonder: LABO vzw actie rond dekolonisering in 2018.

4 Aanbevolen literatuur

Wie de historische oorsprong van het denken rond dekolonisering wil kennen, die kan terecht bij Frantz Fanon (“The Wretched of the Earth” of “Black Skin, White Masks”) of schrijvers als Aimé Césaire (Discourse on Colonialism). Deze boeken blijven een belangrijke invloed uitoefenen op het denken van antiekoloniale activisten en schrijvers vandaag. Een belangrijke

kanttekening is dat deze werken natuurlijk geschreven zijn in de context van de historische strijd tegen de koloniale overheersing. De vandaag veelgebruikte uitdrukking “*dekolonisering van de geesten*” komt van Ngũgĩ wa Thiong’o uit zijn gelijknamige boek.

Er wordt vandaag zeer veel geschreven en het is soms moeilijk om door het bos de bomen nog te zien. Daarom houden we het bij een beperkte literatuurlijst met enige duiding wat je van de publicatie mag verwachten.

1. Rouw, Ebissé en Sherif, Vamba (red.). *Zwart. Afro-Europese literatuur uit de Lage Landen*.

“Dekoloniseren gaat over het verschuiven van het perspectief.” (zie LABO vzw werkdefinitie hierboven) Dat is exact wat dit boek doet door zwarte Europese auteurs samen te brengen om in zeer uiteenlopende stijlen hun kijk op de wereld en onze samenleving te delen.

2. Aziz, Rachida. *Niemand zal hier slapen vannacht*.

Deels een persoonlijk verhaal (over lijden onder racisme maar ook de strijd ertegen), deels een theoretische reflectie over de ideologie achter het racisme. In het hoofdstuk De Antropologe (pp. 71 - 103) wordt bijvoorbeeld beschreven hoe het concept ‘witheid’ als koloniaal construct ontstaan is.

3. Bishop, Anne. *Becoming an Ally: Breaking the Cycle of Oppression*.

Een handig ‘werkboek’ dat we gebruiken in onze vormingen die inzetten op bondgenootschap. Een bondgenoot werkt vanuit een geprivilegieerde positie (behorend tot de mainstream of dominante groep) in volle solidariteit mee met personen uit een onderdrukte groep in de strijd voor emancipatie, representatie en gelijkwaardigheid. Nadenken over bondgenootschap laat ons toe om iedereen die mee wil werken aan dekolonisering ook een plaats te geven in dit streven, ongeacht je huidskleur of positie. Het is daarbij wel belangrijk stil te staan bij wat oprecht bondgenootschap écht betekent, want het moet alleszins om meer gaan. Dit boek zet je daarbij op weg.

4. Nzume, Anousha. *Hallo witte mensen*.

Een vrij eenvoudig boek dat mensen wegwijst in het verhitte racisme debat van vandaag de dag en daarbij een heel aantal basisbegrippen (privilege, culturele toe-eigening, witte fragiliteit) uitlegt die steeds weer (en steeds meer) opduiken in het anti-racistische discours.

5. Wekker, Gloria. *Witte Onschuld. Paradoxen van kolonialisme en ras*.

Dit boek zoomt in op de Nederlandse erfenis van het kolonialisme. Maar daarom niet minder interessant voor Belgen die een inzicht willen in de link tussen racisme vandaag en haar wortels in een koloniaal systeem.

6. Rekto Verso (tijdschrift). *Themanummer dekolonisering* (maart 2018)

Een fijne publicatie met zeer uiteenlopende bijdragen en perspectieven van onder andere Rachida Aziz, Joachim Ben Yakoub en Bambi Ceuppens.

7. Online video's die de discussie nog wat verruimen:

- #NoColonialism | Wretched of the Earth -
<https://www.youtube.com/watch?v=sxOqJ18WAZg>
 - o Activisten duiden op de link tussen de klimaatcrisis en kolonialisme. (Zie de waarschuwing voor nieuwe vormen van koloniaal geweld in de werkdefinitie.)
- Dr Shashi Tharoor MP - Britain Does Owe Reparations -
<https://www.youtube.com/watch?v=f7CW7S0zxv4>
 - o Het debat over reparaties (of herstelbetalingen) wint ook aan aandacht binnen het bredere discours rond dekolonisering.

8. Playlist: we openden de workshop met muziek. Wie interesse zou hebben om nog even wat muzikale inspiratie op te doen, dit waren de nummers waaruit fragmenten speelden: "Lumumba" (Miriam Makeba); "Barbarian" (Mona Haydar); "Borders" (M.I.A.)

Contactgegevens:

VVSG-stafmedewerker: Jules De Winter, jules.dewinter@vvsq.be (0472 03 76 91)

Workshopbegeleider: Jeroen Robbe, jeroen@labovzw.be (0476 91 64 51)

<https://www.labovzw.be>

Beweging voor Kritisch Burgerschap